

Graskarper

verdient een herkansing

Tekst: Jan Put, Bert Moonen en
Jeroen Waanders

Fotografie: Sportvisserij Nederland,
Onno Terlouw,
Willem Kolvoort

Razend populair is de grazende graskarper nooit geworden, tenminste niet onder waterbeheerders. Bij het waterschap Groot Salland zijn ze nog te vinden. Jan Put vertelt over zijn ervaringen met dit biologische beheersinstrument.

Begin jaren tachtig start het waterschap, op zoek naar alternatieven voor het meer en meer verboden chemisch 'schoenen' van watergangen, een experiment met graskarpers. Waterschappen wilden de waterplanten in die tijd zo grondig mogelijk uit de watergangen verwijderen. Hiervoor werd intensief gemaaid en werd, zeker in de jaren '60 en '70, het gebruik van herbiciden niet geschuwd. De graskarper was wellicht een milieuvriendelijker alternatief voor herbiciden en bovendien goedkoper dan maaien.

Samen met de hengelsportvereniging Zwolle worden honderden van die Chinese 'grazers' uitgezet in proefvakken in de Molenpolder bij Laag-Zuthem. Op die manier wordt nagegaan wat het vraatzuchtig effect op de plantengroei is. Tegelijkertijd wordt onderzocht wat het effect van het uitzetten van deze vissen op het gedrag van de andere in het water voorkomende vissoorten en organismen is. Het resultaat is aanvankelijk wisselend, maar biedt voldoende perspectief om er op praktisch schaal mee verder te gaan.

Milieuvriendelijke hulp

Vanaf die tijd wordt graskarper veelal ingezet door het waterschap als milieuvriendelijke hulp bij het onderhoud. Zo'n 140 kilometer watergangen zijn in het beheersgebied van Groot Salland bezet met

graskarper, waarvan zo'n 40 kilometer in stedelijk gebied (hoofdzakelijk Zwolle Zuid). De toen genomen beheersmaatregelen blijken in de praktijk niet toereikend. Onrustige gebieden met veel verkeer en lawaai worden namelijk door deze schuwe vissoort gemeden. Ook blijken de vissen weg te zwemmen uit het water waar ze zijn uitgezet. Hoewel er diverse voorzieningen op de stuwen in de watergangen zijn aangebracht, weten ze deze opmerkelijk genoeg te passeren. Dit heeft tot gevolg dat de graskarpers nu zwerven in een aanzienlijk groter aantal watergangen verspreid over het beheersgebied. De verspreiding heeft ook nog een andere oorzaak. Er zijn gevallen bekend waar sportvissers graskarpers hebben overgezet naar andere watergangen. Soms gebeurde dit uit noodzaak (zuurstofgebrek), soms uit medeleven ("zo'n grote vis in zo'n klein slootje").

Er wordt sindsdien geen actief beheer uitgevoerd op het uitgezette bestand aan graskarpers. De populatie is op veel plaatsen zover teruggelopen dat ze weinig tot geen effect meer heeft op de vegetatie.

Een andere kijk op water

De graskarper is, mede door de veranderde doelstellingen en werkwijze van de waterschappen, steeds minder in beeld als 'onderhoudsmethode'. Waterschappen hebben tegenwoordig een andere kijk op

water en streven niet meer naar brandschone watergangen. In plaats van het zo snel mogelijk afvoeren van water wordt nu gestreefd naar ecologisch gezonde wateren met op zijn minst een gevarieerde, rijk begroeide oeverzone. Inzet van graskarper heeft in het verleden echter vaak tot overbegrazing geleid. Met als gevolg permanent kale watergangen en troebel water. Van een goed ontwikkelde oeverzone is dan vaak geen sprake meer. De oorzaak hiervan is meestal overbezetting. Deze kan ontstaan door het uitzetten van te veel vissen of het onvoldoende beheren van de (goed groeiende) vis. De ecologische schade die door

Graskarpers kunnen meer dan een meter lang worden.

deze overbezetting kan worden aangericht, bijvoorbeeld in de vorm van kale, troebele watergangen, heeft het imago van de graskarper geen goed gedaan.

Als alternatief voor herbiciden is de graskarper ook niet meer in beeld. Oeverbegroeiing wordt in het waterbeheer niet meer als probleem ervaren, integendeel. Herbiciden worden

in het waterbeheer al jaren niet meer gebruikt.

Exoot

Een extra handicap voor de graskarper is dat deze vissoort een exoot is en exoten per definitie door veel ecologen als ongewenst worden beschouwd. Ook de Europese Kaderrichtlijn Water maakt het er voor

Graskarper kan voor het beheer een waardevolle hulp zijn

Teveel graskarper kan het water vertroebelen.

Sommige wateren worden nog steeds beheerd door graskarpers.

de graskarper niet makkelijker op. Deze richtlijn stelt de waterbeheerder verantwoordelijk voor een ecologisch gezonde visstand en ecologisch gezond water. De exoot graskarper die gemakkelijk leidt tot te kale watergangen wordt tegenwoordig door waterbeheerders al snel gezien als een potentiële bedreiging voor het behalen van de doelstellingen van deze Europese richtlijn.

Op grond van het bovenstaande is het niet zo vreemd dat het gebruik van graskarper in het onderhoud bij waterschappen op een laag pitje is gezet. Ook bij waterschap Groot Salland is de graskarper min of meer in het verdomhoekje terechtgekomen. De trouwe onderhoudshulp van weleer

is veranderd in een ongewenste exoot die het bereiken van een gezond aquatisch ecosysteem en dus het behalen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn in de weg kan staan. Hij wordt gedood maar niet meer uitgezet. Er is sprake van een uitsterfbeleid.

Genuanceerd beeld

Tegenwoordig denken we dat enige nuancering van het negatieve beeld van de graskarper op zijn plaats is. Het voor het moderne integrale waterbeheer ongewenste 'kaalvretten' van de watergang bijvoorbeeld kan bij goed beheer aanzienlijk worden beperkt. Een graskarperbezetting die zodanig op peil wordt gehouden dat een goed ontwikkelde vegetatie in het water aanwezig blijft, is zeker mogelijk.

Het negatieve stempel dat op exoten rust, is voor de graskarper deels onterecht. In tegenstelling tot veel andere exoten is de graskarper niet in staat zich in Nederland voort te planten. Dit maakt hem in principe tot een beheersbaar instrument.

Voor de Kaderrichtlijn ligt een nuancering moeilijker. In de vastgestelde waterlichamen wordt van waterschappen een forse inspanning gevraagd om de ecologische doelstellingen te halen. De graskarper kan hiervoor een extra risico vormen. Aangezien het behalen van de doelstellingen voor de KRW voor waterbeheerders een hoge prioriteit heeft, is het uitzetten van graskarpers in deze wateren niet aan de orde. In wateren die niet tot een waterlichaam behoren zoals stadswateren en kleinere geïsoleerde wateren, ligt de situatie wat eenvoudiger.

Hoewel er risico's voor het behalen van de KRW-doelen aanwezig zijn, vallen de overige veronderstelde 'gevaren' voor het inzetten van de graskarper voor het waterbeheer wel mee of zijn beheersbaar. Leidt dit in de toekomst tot een hernieuwd gebruik van de graskarper? Daarvoor moeten er duidelijke voordelen aan het beheer met graskarpers zitten.

Welke zijn dat? Een mogelijk voor-

deel zijn de lagere kosten. Er hoeft minder te worden gemaaid en het werkt zo kostenbesparend. Overigens kost het beheren van de graskarperstand ook geld, maar wel aanzienlijk minder dan de kosten die met maaien gepaard gaan. Een ander voordeel, dat vooral in stedelijke wateren speelt, is dat deze vissen overal kunnen komen. Mogen kranen of maaiboten in het stedelijk gebied nog wel eens op moeilijk te nemen obstakels stuiten, een vis heeft daar geen problemen mee.

Een ecologisch voordeel is dat de maaiactiviteiten van graskarpers, in tegenstelling tot maaiboten en maaibalcken, niet leiden tot lage zuurstofconcentraties en dus mogelijke vissterfte.

Een voordeel van graskarpers is ook dat je er op kan vissen. Het is een aantrekkelijke vis voor de sportvisser. In een tijd waarin de recreatieve waarde van water steeds belangrijker wordt, is dit een niet te onderschatten bijkomstigheid. Waarschijnlijk vanwege het formaat dat

ze kunnen bereiken - de grootste ons bekende graskarper is 1,09 meter lang en weegt 39 pond - zijn er sportvissers die er gericht op vissen. Dat de graskarpers zo groot kunnen worden in de Sallandse wateren, gemiddeld zijn ze 85 cm lang, heeft te maken met het ecologische herstel van het watersysteem. Juist de verbeterde begroeiing met waterplanten en een gezonde macrofauna bevorderen de groei van de graskarper.

Profiel van een zwemmende maaiboot.

Waardevolle hulp

Grootschalige inzet van graskarpers is bij het Waterschap Groot Salland niet te verwachten. De te behalen winst weegt gewoon niet op tegen de nadelen en onzekerheden. Een hernieuwde inzet van de graskarper op lokaal niveau, vooral in stedelijke gebieden, is in de nabije toekomst niet ondenkbaar. Hier is het reguliere onderhoud door de vaak slechte bereikbaarheid en beperkte bergingsmogelijkheden voor maaisel, moeilijk en relatief duur. In de praktijk blijkt daarnaast ook nog dat regulier onderhoud incidenteel tot vissterfte leidt. Een graskarper kan voor het beheer in deze wateren een waardevolle hulp zijn. Een hulp die bovendien de mogelijkheid biedt voor een bijzondere hengelsportbeleving vlak bij huis.

In de spits zullen we de graskarper dus niet meer zien maar een plaats in de basis is zeker een reële keuze. **V**

Over de auteurs

Bert Moonen: Hoofd van de afdeling Ecologie en Kwaliteit van de sector Waterbeleid." Bert Moonen is ecoloog en bij het Waterschap groot Salland werkzaam als hoofd van de afdeling Ecologie en Kwaliteit. Hij houdt zich bezig met beleid en onderzoek m.b.t. ecologie en water(bodem)kwaliteit. Tevens is hij, namens het waterschap, lid van de Visstand Beheers Commissie Groot Salland."

Jeroen Waanders: Technisch medewerker in een district binnen Groot Salland. Vanuit het district wordt uitvoering gegeven aan beheer en onderhoud van watergangen en toebehorende kunstwerken als stuwen en gemalen. Jeroen neemt ook deel aan de voorbereiding van herinrichtingsplannen in kader van WB21 en EKR. Hij brengt daarbij specifieke praktische gebiedskennis vanuit het district in.

Jan Put: Hoofd van de afdeling Uitvoering van de sector Waterbeheer. Tot 2002 heeft Jan als districtshoofd binnen het waterbeheer gewerkt. Hij was destijds nauw betrokken bij de inzet van graskarpers in het beheersgebied. Nu geeft hij leiding aan de afdeling Uitvoering die verantwoordelijk is voor de waterkering- en verzorging in West Overijssel en tevens inhoud geeft aan operationele beleidsvorming voor het waterbeheer in Groot Salland.

